

ségű kerámia kronológiája a Kr. u. 1. sz. végével kezdődik és a 4. sz. végével fejeződik be, vagyis a környei erőd területén a korábbi nézetektől eltérő módon már az 1. századtól fogva római településsel kell számolnunk.

TÓTH ENDRE – SZABÓ ÁDÁM

165. Kővágótóttós, Tótvár (Baranya megye) Ő

2002. április 2-án Dénes József a Tótvár-hegyet járta be Böszörményi Krisztina (Duna-Dráva Nemzeti Park) és Havas László geológus (Környezetvédelmi Minisztérium) társaságában. Dénes a lelőhelyet a neve alapján kereste fel. A fennsíkon őskori földvár sáncait állapította meg, egyúttal a szomszédos, D-re eső Halomi-hegyen több őskori sírhalomra lett figyelmes.

A fentiek nyomában június 19-én Virágos Gáborral (Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Pécsi Regionális Iroda) jártam be a Tótvárat. A felmérésre október hónapban került sor, kétnapi terepmunkával, feleségem és Virágos Gábor segítségével.

A fennsík nagy része korábban szántóföld és szőlő volt, ma is nyílt terület, magas fűvel, csak a széleit takarja sűrű erdő. A középső nagy sánc, a fennsík pereme és a hegyoldalak sűrű, többnyire nehezen, vagy egyáltalán nem járható tüskés bozótos erdővel fedettek, ami nagyban nehezítette a terepmunkát. Tekintettel a nagy kiterjedésű, de egységesen sík területre, ezúttal csak a sáncokat és azok külső árkat, a fennsík peremét és a közepén átvezető földutat mértük fel. A szintvonalakat az 1:10000-es topográfiai térképről vettem át. A saját felmérés és az átvett térképnagyítás pontosan megegyezett egymással.

Kővágótóttós központjától, a templomtól É-ra 1 km-re terül el a Tótvár nagyjából Ny-K irányú, széles, hosszúkas fennsíkja. Majdnem minden oldalról meredek hegyoldal veszi körül. KÉK felé azonban megszakítás nélkül, lassan emelkedik egészen az országútig, a Jakab-hegy Ny-i vége alatti meredek hegyoldal lábáig. A fennsík tehát KÉK felől azonos magasságban közelíthető meg. Kétharmad részén É felől jelentős, D felől pedig egy sokkal kevésbé markáns oldalvölgy vágódik be, mintegy leválasztva a fennsík Ny-i, nagyobbik és kiszélesedő részét. Ezt használta fel az őskori telep, és a fennsík nagyobbik, Ny-ra eső részét K felől itt zárta le egy hosszú, egyenes sánccal.

A sánc és külső árka a korábbi szántások következtében erősen lehordott állapotban van, de jól felismerhető. D-i részében földút vezet keresztül, valószínűleg itt volt az őskori kapu is. Az úttól É-ra kb. 50 méterre már nagy fákból álló erdő fedi a sánccot, innen kezdve soha sem volt szántva, ezért a sánc folytatása, több bolygatástól eltekintve, É felé már ép. Belső magassága 1 m körüli, a külső árokból 2–3 m-re emelkedik. Fokozatosan ellaposodik és mesterségesen levágott peremként folytatódik, amely már 3–4 m-re magasodik a külső árok

fölé. Az árok külső széle alacsony, a vége felé elmosódott. A perem a fennsík ÉK-i sarkában erősen visszakanyarodik DNy irányába, rövidesen elmosódottá válik, a hegy természetes peremébe megy át, majd kb. 130 m után teljesen eltűnik, a fennsík széle éles határ nélkül megy át a meredek hegyoldalba.

A sánc É-i kanyarjánál K felé egy különálló, alig 50 m hosszú sánc tart meredeken lefelé, merőlegesen a hosszú sáncre-peremre. A sánc végének alja már a mély völgybe ér le. Déli oldalát árok kíséri.

A hosszú sánc déli, rövidebb szakasza, az úttól D-re, szinte teljesen szétszántott állapotban alig ismerhető fel. Déli vége itt is bekanyarodik Ny felé, de a továbbiakban már a természetes hegyperem jelzi az őskori telep szélét. A perem itt közel 150 m hosszan még megfigyelhető a meredek hegyoldal felett, de a sűrű, áttekinthetetlen és járhatatlan bozótos erdőben a folytatását nem sikerült követni.

Amennyire jól megállapítható az őskori telep kiterjedése a K-i részen a sánccal és peremmel a segítségével, annyira bizonytalan a D-i, Ny-i és ÉNy-i széle. A déli oldalon egy kb. 120 m hosszú perem után ma is művelés alatt álló, nagy kiterjedésű szántóföld következik, az egykori peremet nyomtalanul elszántották. A fennsík Ny-i végében mélyen bevágódott földutak vezetnek lefelé. Itt két terasz, illetve perem vonala tűnik fel, a felső különösen erőteljes, ezek eredeténél az egykori szántóföldeket, szőlőket is figyelembe kell venni. Kérdés, mennyiben jelenti valamelyik az őskori telep szélét. Erre biztos támpontot a DNy-i szélén egy rövid, mindössze kb. 120–130 m hosszú sánc jelent.

A fennsík ÉNy-i részét sűrű, nehezen járható erdő borítja. Több helyen tett kísérlet után sem sikerült mesterséges, vagy természetes hegyperemet találni. A DNy felől, illetve az ÉK-i saroktól kiinduló, majd eltűnő két hegyperem azonos irányban tart egymás felé, ezért elméletileg a kettő között meghúzható egyenes vonal tekinthető az őskori telep szélének.

A belső terület teljesen sík, DNy irányában enyhén lejt. Több helyen ma is látszanak az egykori szántóföldek hosszan elnyúló szélei. Az őskori telep legnagyobb átmérője (hossza) 700, legnagyobb szélessége a K-i hosszú sánc mentén 176 m, területe kb. 12 ha. Leletet egyelőre nem ismerünk. Nagy kiterjedése és a Jakab-hegyi nagy földvár szomszédsága, valamint az említett sírhalom alapján a késő bronzkor és a kora vaskor lehetősége merül fel. (Az illusztrációt lásd a 232. oldalon!)

NOVÁKI GYULA

166. Kunsziget, Toronyvári-dűlő (Győr-Moson-Sopron megye) Ró

A KÖH Tudományos Igazgatósága UNESCO támogatással víz alatti kutatást szervezett a Kunsziget, toronyvári-dűlői római lelőhelyen. Célunk az ismert víz alatti falak dokumentálása volt.

